בולי אלו עשירים דכתיב ¹ושברתי את גאון עוזכם ותני רב יוסף אלו בולאות שביהודה בוטי אלו העניים דכתיב ²העבט תעביטנו אמר ליה רבא ללעוזא מאי פרוסבול א"ל פורסא דמילתא (ה)אמר רב יהודה אמר שמואל יתומין אין צריכין פרוסבול (ג)וכן תני רמי בר חמא איתומין אין צריכין פרוסבול דר"ג ובית דינו אביהן של יתומין (ו)תנן התם באין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע אם אין לו גמזכהו בתוך שדהו כל שהו וכמה כל שהו אמר רב חייא בר אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב אמר רב יהודה אפי' דהשאילו מקום לתנור ולכירים כותבין עליו פרוסבול איני והתני הלל אין כותבין פרוסבול אלא על עציץ נקוב בלבד נקוב אין שאינו נקוב לא אמאי והא איכא מקומו הלא צריכא ° דמנח אסיכי רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא וכתב עליה פרוסבול רבנן דבי רב אשי ומסרי מילייהו להדדי רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא אמר ליה צריכנא מידי אחרינא אמר ליה לא צריכת ת"ר זאין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוסבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוסבול מדרבי נתן (ז)דתניא רבי נתן אומר חמנין לנושה בחברו מנה וחברו בחברו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל ³ונתן לאשר אשם לו (ה)תנן התם טהשביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו יבשטר שטר שיש בו אחריות נכסים שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים כל שכן מלוה על פה רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים שלא בשטר (י)מלוה על פה אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא כותיה דר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא אידך כסיים לו שדה אחת בהלוואתו אינו משמט ולא עוד אלא אפילו כתב כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים אתא לקמיה דר' אסי אמר ליה משמט או אינו משמט א"ל אינו משמט שבקיה ואתא לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט אתא ר' אסי לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט או אינו משמט אמר ליה משמט והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל ° (ז)וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתני' כוותיה דמר א"ל דלמא ההיא בית שמאי היא (ח)דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי (ט)תנן התם להמלוה את חבירו מעות על המשכון מוהמוסר שטרותיו לבית דין אין משמטין בשלמא מוסר שטרותיו לב"ד דתפסי להו בי דינא אלא מלוה על המשכון מאי טעמא אמר רבא משום דתפס ליה אמר ליה אביי אלא מעתה הלוהו ודר בחצרו דתפיס ליה הכי נמי דלא משמט אמר ליה שאני משכון דקני ליה מדרבי יצחק (י)דאמר רבי יצחק נמנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ⁴ולך תהיה צדקה אם אינו קונה צדקה מנין מכאן לבעל חוב שקונה משכון תנן התם

המחזיר

יא) **בולי ובוטי.** עשירים ועניים. עשירים שלא יפסידו ועניים שלא ינעלו דלת בפניהם: **בולאות.** עשירים: **העבט.** ומי הן הלווים עניים: **ללעוזא.** שאינו מדבר בלשון עברי הוא לעוזא ואותו ששאל רבא הימנו זאת היה מדבר בלשון פרוזבול ופי' לו שבלשונו פרוז פורסא תקנה: **אין צריכין פרוסבול.** שאין שביעית משמטת חוב של אביהן המת: **ר"ג ובית דינו.** כלומר נשיאי ישראל שבכל דור ודור: **אביהן של יתומין הן.** וממונים עליהן ועל ממונם יב) והוו שטרותיהן כמסורים לב"ד. הא דנקט רבן גמליאל שהיה בית דינו קיים ונוהג כשנשנית משנה זו והא דרמי בר חמא ברייתא היא: **אלא על הקרקע.** אם יש קרקע ללוה דלא תקנו אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהוי מלתא דשכיחא כדאמרינן בכמה דוכתי דמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא ואע"פ שאינו שוה כל החוב כדקתני לקמיה קרקע כל שהוא האמרן אפילו מלא מחט גובה מלא קרדום יג) כמעשה דקטינא דאביי (כתובות דף לא:): **ואם אין לו.** קרקע ללוה: **מזכהו.** המלוה קרקע כל שהוא בתוך שדהו: **לתנור.** להניח בו תנור או כירים המטלטלין: **הא תני הלל.** אמורא הוה: **אלא על עציץ נקוב.** שהוא מחובר וכל שכן על קרקע עצמו אם שלו היא: **האיכא מקומו.** דהא מקומו או שלו הוא או השאילוהו לו הואיל ועציץ שלו הוא: **דמנח אסיכי.** על גבי יתדות ואין הקרקע שלו הלכך נקוב הוי כמחובר ושאינו נקוב אין כאן קרקע: **גידמא.** גזע דקל קצוץ והגזע מחובר בארץ: **מסרי מילייהו.** בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אמר לחבריו הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה: **ולחייב לו יש לו.** לאדם אחר שחייב ללוה זה מנה: **מדרבי נתן.** הוי קרקע לוי החייב לשמעון משועבד לפרוזבול של ראובן המלוה את שמעון: **שיש בו אחריות נכסים.** שמשועבד לו קרקעותיו: **אינו משמט.** דכגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן וגבויות ממש ואין כאן חוב: **סיים לו.** הלוה למלוה: **שדה אחת בהלוואתו.** יחדה לו לגבות הימנה: **סיים.** הראה בסימניה ובמצריה דכגבוי ממש דמי: **אפילו כתב כל נכסיי אחראין.** דלא דמי לגבוי כל כך כסיים אפ"ה אינו משמט: **קריביה דרבי אסי.** הוא היה המלוה: **מדמין.** נראה בעינינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו: **נעשה מעשה.** להוציא ממונו בידים: **דבית שמאי** במסכת סוטה (דף כה.) מתו בעליהן עד שלא שתו בית שמאי אומרים נוטלות כתובתן ולא שותות כו': **העומד לגבות.** מאחר שהשטר כשר הוא והקרקע משועבד בו: **דתפסי להו בי דינא.** והפקרן הפקר וגבי מלוה לא קרינן ביה לא יגוש יד): **דתפיס ליה.** ואינו נוגשו ותובעו כלום: **שאני משכון.** דמטלטלי: **דקני ליה.** למלוה ואם אבד חייב באחריותו הלכך כגבוי נמי דמי לענין שביעית:

אלא על הקרקע. משום דמלתא דשכיחא היא שמלוה למי שיש לו קרקע לפי שאין יכול לכלותו ועומדת בפניו ואע"ג דעציץ נקוב יכול לכלותו לא פלוג רבנן במקרקעי והא דכתבינן אקרקע כל שהוא [א] פי' בקונטרס משום דראוי לגבות בו כל החוב [ב] כמעשה דקטינא דאביי ורבינו שמואל פי' משום דקרקע כל שהוא שוה כל החוב דאין אונאה לקרקעות [ג] וקשה דהא אמרי' (כתובות דף ק: טו) דביטול מקח יש להם עד פלגא [ד]: **מדרבי** נתן. הלכה כר' נתן דרבא בפרק כל שעה (פסחים לא.) לא מתוקמא מלתיה אלא כרבי נתן גבי פלוגתא דלמפרע הוא גובה [ה] דאביי ורבא [ו] וקיימא לן [ז] כרבא בר מיע"ל קג"ס [ח] ור"ת בתחלה ר"ל דאין הלכה כרבי נתן ושוב חזר בו ואין להאריך כאן טז) [ט]:

שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט. הא דאמרינן לעיל בפ"ב (דף יח.) דאונס קנס ופיתוי שזקפן במלוה משמטין ומפרש דהיינו משעת העמדה בדין אע"ג דמשעמד בדין גבי ממשעבדי כדמוכח בכמה דוכתי וכן כתובה משתפגום ותזקוף משמטת אע"ג דגבי ממשעבדי ° מ"מ אלים טפי כשמפורש שיעבוד בשטר:

דתפים ליה. פי' בתורת משכון ודרשי' בספרי ולא של אחיך בידך: **אלא** מעתה הלוהו ודר בחצרו. אין לפרש דפריך מהלוהו שלא על חצרו מדלא נקט הלוהו [י] ויש לו משכון בידו אלא פריך הלוהו על חצירו ודר בחצירו דאפ"ה משמט כדמוכח בפ' איזהו נשך (ב"מ דף סז:) דאמרינן האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת [יא]:

שאני משכון דקני ליה מדרבי יצחק. ואם תאמר והא דר' יצחק שלא בשעת הלוואתו כדאמרינן בהאומנים (ב"מ פב.) ובשלהי פרק הדיינין (שבועות מד.) והכא המלוה על המשכון קתני דמשמע בשעת הלוואתו [יב] כדאמרי' התם והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני ואין סברא לחלק בין המלוה להלוהו ועוד בפרק הזהב (ב"מ דף מח:) ובפ' הדיינין (שבועות מד:) משמע נמי דאפי' בשעת הלוואתו אינו משמט גבי מלוה על המשכון ואינו שוה אלא פלגא דקאמר רשב"ג דאינו משמט פי' מה שכנגד המשכון ורבי יהודה הנשיא סבר דמשמט [יג] משום דלא תפיס ליה אלא לזכרון דברים בעלמא והיינו ע"כ במשכון בשעת הלוואתו דשלא בשעת הלוואתו [יד] מאי דמשכן שקיל לגויינא ואפילו הכי אם היה שוה המשכון כנגד ההלואה אינו משמט וי"ל דמסתבר ליה להש"ס מאחר דקני ליה מדרבי יצחק שלא בשעת הלוואתו אלים נמי שיעבודיה בשעת הלואה דלא משמט דקרינן ביה ולא של אחיך בידך וכן צריך לפרש בפרק כל שעה (פסחים לא:) דמייתי דר' יצחק גבי ישראל שהלוה לעובד כוכבים על חמצו [טו] דאלים שיעבודיה אפילו בשעת הלוואתו דמיקרי שלך לעבור בבל יראה הואיל שלא בשעת הלוואה קני לגמרי דאפילו מקבל פקדון

מעודדי

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' כד סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף כח:
מה ב ג מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף כב:
מו ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' כג:
מז ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' כג:
מח ו מיי' שם הל' כז טוש"ע שם סעי' כ:
מט ז מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעי' כב:
נ ח מיי' פ"ב מהל' מלוה הל' ו סמג עשין לד טור ש"ע ח"מ סימן פו סעי' א:
נא ט י כ מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' ו סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף ג:
נב ל מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' יב:
נג מ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' יא:
נד נ מיי' פ"י מהלכות שכירות הל' א [ופ"ה מהל' אישות הל"ג] סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף ג:

פסקי רי"ד

אמר רב יהודה אמר רב יתומים אין צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא יתומים אין צריכין פרוזבול תנן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא פי' אם אין לו קרקע ללוה מזכהו המלוה בתוך שדהו מתנה כל שהוא וסומכין עליו לכתוב לו פרוזבול וכמה כל שהוא אמר חייא בר רב אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב: אמר רב יהודה השאילו מקום לתנור או לכירה כותבין עליו פרוזבול: רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא פי' דקל קצוץ מחובר לקרקע וכתב עליה פרוזבול: רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי פי' כל א' אומר לחבירו הריני מוסר לכם שטרותיי דהיו גובים אותם בשביעית. ואע"ג דרב אשי הוה בבבל ואין שביעית נוהגת בחוצה לארץ ואפילו מדרבנן כדאמרי' הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית דאלמא אין שביעית נוהגת בח"ל אפ"ה השמטת כספים נוהגת שהיא חובת הגוף א) דלא ס"ל כר' דמקיש השמטת כספים להשמט' קרקעות ב) ואפילו בזמן שאתה משמט כספים אתה משמט קרקע אלא כרבנן דלא מקשי: ר' יוחנן מסר מיליה לר' חייא בר אבא א"ל מי צריכנא מידי אחרינא א"ל לא. פי' צריך אני לכתוב פרוזבול וא"ל אינך צריך די לך שמסרת שטרותיך לפנינו בדברים בעלמא: ת"ר אין לו קרקע ללוה ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול לו ולערב אין להם קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאים מזה ונותנים לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו: תנן התם שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים ג) ושלא בשטר שאין בו אחריות נכסים ושלא בשטר מלוה על פה אבל יש בו אחריות נכסים אינו משמט פי' דכמאן דגבוי דמי. תניא כותיה דר' יוחנן ור"ל ש"ח משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט: תניא אידך סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט ולא עוד אפי' כתב לו כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט. קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה ביה אחריות נכסים אתא לקמיה דר' אסי א"ל אינו משמט א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתניא כותיה דמר אמר דלמא ב"ש הוא

מסורת הש"ס

א) ב"ק לו:, ב) [שם לז. ע"ש בתוס' ד"ה אין צריכין], ג) שביעית פ"י מ"ו, ד) פסחים לא. קדושין טו. כתובות יט. פב. ב"ק ט:, ה) שביעית פ"י מ"א, ו) [ע' תוס' שבועות לז: ד"ה ואין], ז) [לעיל יט.], ח) יבמות לח: כתובות פא. סוטה כה. שבועות מח:, ט) שביעית פ"י מ"ב מכות ג:, י) פסחים לא: ב"מ פב. שבועות מד. קדושין ח:, יא) [שייך לדף לו:], יב) נ"ל והוו. רש"ש, יג) [לעיל ל:], יד) [דברים טו], טו) [עי' תוס' ב"מ נז. ד"ה אמר ר"נ], טז) ועי' בקדושין טו. תד"ה ואידך,

תורה אור השלם

1. וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָׁה: ויקרא כו יט
2. כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: דברים טו ח
3. וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ: במדבר ה ז
4. הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרְכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג

גליון הש"ס

גמ' דמנח אסיכי. עיין לעיל דף ז ע"ב תד"ה דלמא: שם וכי מפני שאנו מדמין. לעיל יט ע"א: תוס' ד"ה שטר שיש בו וכו' מ"מ אלים טפי. עיין שבועות דף לז ע"ב תד"ה ואין מביאין:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הקודם

מוסף תוספות

א. ואע"פ שאינו שוה ככל החוב. רשב"א. ב. [ד]הא אמרי' (לעיל ל:) אפי' מלא מחט גובה מלא קרדום. רשב"א. ג. וראוי לגבות ממנו ממון הרבה בפעם אחת. רשב"א. ד. [ו]י"ל דלא קי"ל כותיה אלא כר"נ דס"ל דאפי' בטול מקח אין להם, כדמוכח (ב"מ קח:) גבי בר מצרא דזבין במאתים ולא שוי אלא מאה. רשב"א. ה. או מכאן ולהבא הוא גובה. רשב"א. ו. דפרכי' עליה דרבא דאמר מכאן ולהבא הוא גובה מדר"נ דאמר (כתובות צב.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בע"ח גובה אותה מהם, ומשני לה כדר' נתן דאמר מוציאין מזה ונותנין לזה. רשב"א. ז. אביי ורבא הלכה. תוס' הרא"ש. ח. ש"מ הלכתא כר' נתן. רשב"א. ט. ועי' תוס' הרא"ש שמאריך בזה. י. וכבר. תוס' הרא"ש. יא. ולא קרינא בי' של אחיך בידך. תוס' הרא"ש. יב. כדמשמע בהאומנין דקתני הלווהו על המשכון שומר שכר והתניא שומר חינם ומשני הא דמשכנו בשעת הלואתו והא שלא בשעת הלואתו ופריך והא אידי וכו'. תוס' פסחים לא: ד"ה כדרבי יצחק. יג. אפי' כנגד המשכון. תוס' הרא"ש. יד. שהוא ע"י שליח ב"ד. תוס' הרא"ש. טו. דמשמע בשעת הלוואה. תוס' פסחים לא: ד"ה כדרבי יצחק.

א) עי' קדושין דף לח ע"ב ולע"ג: ב) נ"ל דבזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים אלא כרבנן דלא מקשי: ג) וכ"ש מלוה על פה ור' יוחנן ור"ל לקיש דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים:

המחזיר

נה א ב ג מיי' פ"ט מהל' שמיטה הל' כח [והכ"ט] סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעי' לו:
נו ד ה מיי' שם הל' כד [והל' כה והל' כו] טוש"ע שם סעי' לג:
נז ו ז מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' טו סמג לאוין קמ טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף סז:
ח מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים דין יד טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ז:
נח ט מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכה ה [טוש"ע יו"ד סימן רסז סעי' יז]:

מוסף רש"י

ואם אמר לו. לוה, **אע"פ כן.** איני חפץ שישמטו, יקבל ממנו (שבת קמח:). **שנאמר וזה דבר השמטה.** אפילו מקבל חובו יזכיר לו שמיטה בדבורו (שם). **וכן בעל חוב שמוציא שטר חוב.** אחר שביעית, **ואין עמו פרוזבול.** זה אומר השמיטתו שביעית וזה אומר פרוזבול היה לי שלא תשמיטנו שביעית, ואבד, **הרי אלו לא יפרעו.** חיישינן (בגאה שאומרת אבד גיטי) שמא כבר גבתה בגט וזה השמיטתו שביעית (כתובות פט.).

פסקי רי"ד

דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי: תנן התם המחזיר חוב לחבירו בשביעית יאמר לו משמט אני אם אמר לו אע"פ כן יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמטה. פי' בדבור בעלמא שאמר משמיט אני קיים המצוה ואח"כ מותר לגבות חובו אמר רבא ותלי ליה עד דאמר הכי פי' כיון שקיים המצוה ואמר משמט אני אבל אם לא הביאם לו כלל אינו יכול לכופו שיביאם אליו שהרי לא קיים שום מצוה: איתיביה אביי כשהוא נותן לו אל יאמר לו מחוייבני ונותנם לך אלא יאמר שלי הם ובמתנה אני נותנם לך א"ל ותלי ליה עד דאמר לו הכי: אבא בר מרתא הוה מסיק בי רבה זוזי אייתינהו ניהליה בשביעית א"ל משמט אני שקלינהו ואזל אתא אביי אשכחיה דהוה עציב א"ל אמאי עציב מר א"ל הכי הוה מעשה אזל לגביה א"ל אמטיית לי' זוזי למר א"ל ומאי אמר לך א"ל משמט אני א"ל ולא אמרת ליה אעפ"כ א"ל לא א"ל אי אמרת ליה אעפ"כ הוה שקלינהו מינך השתא נמי אמטיינהו ניהליה ואימא ליה אעפ"כ אמטיינהו ניהליה וא"ל אעפ"כ וקבלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא להאי צורבא דרבנן מעיקרא: אמר רב יהודה אמר רב נחמן נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ממני מ"ט כיון דתקינו ליה רבנן לא שביק היתירא ואכיל איסורא כי הוה אתי לקמיה דרב א"ל מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם הוא: תנן וכן ב"ח שהוציא ש"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו תנאי היא דתניא המוציא ש"ח על חבירו צריך שיהא עמו פרוזבול וחכ"א אינו צריך: **מתני'** עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד לשם ב"ח אל ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד: במאי עסקי' אילימא לפני יאוש לשם ב"ח אמאי לא ישתעבד פי' הרי של רבו ראשון הוא ומה כח יש ביד הפודהו לשם ב"ח להפקיעו מתחת יד רבו הראשון שלא נתייאש ממנו (יצא) [אלא] לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד פי' דקס"ד לרבו הראשון קאמר וכיון שרבו הראשון נתייאש הימנו ה"ל כאילו הפקירו וקיי"ל המפקיר עבדו יצא לחירות: אמר אביי לעולם לפני יאוש ולשם עבד ישתעבד לרבו ראשון לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא מימנעי ולא

תוספות

מעובדי כוכבים אם מקבל עליה אחריות מחייב עליה בכל ירצה ועובד כוכבים שהלוה לישראל על חמצו אי הוה קני עובד כוכבים מישראל לא מחייב ישראל אפי' משכנו בשעת הלוואה משום דאלים שיעבודיה דלא חשיב מצוי ביד ישראל דדרשינן לא ימצא מי שמצוי בידו למעוטי ייחד לו בית אפי' קיבל עליו אחריות כדאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ו.) ומיהו בפ"ק דקידושין (דף ח:) גבי קדשה במשכון אחרים דמקודשת ומייתי מדר' יצחק צריך לומר דדוקא במשכנו שלא בשעת הלוואתו מקודשת דבפרק האומנין (ב"מ פב.) משמע דלא מהני דר' יצחק להתחייב באונסין ולא חשיב אלא כשומר שכר אלמא לא חשיב כשלו לגמרי א"כ מאיזה טעם נחשב כשומר שכר אם לא משום דנהנה דקני ליה לקנות בו את האשה וקרקעות או בחליפין וא"כ בשעת הלוואתו אינו יכול לקדש בו את האשה[יג]:

לא שביק היתירא ואכיל איסורא. אומר ר"ת דמהאי טעמא נאמן אפי' בלא שבועה:

לעולם לפני יאוש כו'. לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה ה"ה דמצי למימר לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא:

דלמא מימנעי ולא פרקי ליה. וא"ת מהאי טעמא כשפדאו לשום עבד ישתעבד לרבו שני וי"ל דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה את עבדו וליתנו לחבירו[א] ולא שייך האי טעמא אלא כשפודהו לשם מצוה לשם בן חורין[ב]:

בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה. פירש בקונטרס לרבו ראשון וכן מגיה ר"ת דאי כשפדאו לשם עבד ישתעבד לשני יפיל עצמו לגייסו' כדי שירויח לענין מציאה ומתנה[ג] דלא קני ליה שני[ד] אלא למעשה ידיו ופעמים נמי שהוא שונא לרבו ראשון מתמול שלשום ומפקיע עצמו ממנו ומיהו נוכל לומר דלא פליג ר' שמעון בן גמליאל אתנא קמא אלא בפדאו לשום בן חורין דמשום דבר מועט לא יפיל עצמו לגייסות[ה]: **אי** לפני יאוש קאמריתו. [ו]אע"פ שמסתפק ר' שמעון בן גמליאל בדברי רבנן מ"מ לא מסתבר ליה לרבא כלל לומר דפליג לפני יאוש[ז]: אבל

רש"י

המחזיר חוב לחבירו בשביעית. בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית ואח"כ החזירו. ולא שהחזירו בשביעית עצמה דא"כ לא הוה צריך למימר משמט אני דקי"ל[י] אין שביעית משמטת אלא בסופה: **צריך.** המלוה שיאמר לו משמט אני: **ואם אמר לו אע"פ כן.** אני רוצה להחזירו לך: **שנאמר וזה דבר השמטה.** צריך לומר דיבור של שמיטה: **ותלי ליה.** אם היה רוצה לחזור בו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד דאמר ליה אע"פ כן: **עד דאמר הכי.** במתנה אני נותן לך ואין כאן משום לא יגוש[יא] דלא בדי דינא קתבע ליה ולאו משום חוב: **הוה מסיק ביה רבה זוזי.** היה נושה בו מעות. רבה היה המלוה: **אזל לגביה.** אביי אתא לגבי אבא בר מרתא: **אמר.** רבה לא הוה ביה דעתא בהאי (א) מדרבנן מעיקרא דהוה ליה למימר אע"פ כן: **כיון דתקון רבנן פרוזבול.** ומצי למיגבי בהיתרא: **לא שביק היתירא.** דמלוה בלא פרוזבול למימר הוה לי ואבד ואכיל איסורא: **הרי אלו לא יפרעו.** בכתובות בפרק הכותב. אלמא לא מהימן לומר היה לי ואבד דעל כרחיך בדטעין היה לי ואבד עסקינן דאי לאו הכי צריכא למימר דשביעית משמטת: **אינו צריך.** דנאמן לומר אבד: **מתני' עבד.** כנעני: **שנשבה ופדאוהו.** ישראלים אחרים: **ישתעבד.** בגמ' מפרש: **גמ' אי לפני יאוש.** של בעלים הראשונים פדאוהו מן העובד כוכבים: **לשום עבד אמאי ישתעבד.** וקס"ד לרבו ראשון ואמאי הרי נתייאש: **ולשום עבד.** על מנת להחזירו לרבו ראשון או אפי' על מנת להשתעבד בו: **ישתעבד לרבו ראשון.** דשני לא קנה דמידע ידע דלא פקע שם מריה מיניה לפני יאוש והרי הוא כגוזלו ממנו: **כך מצוה לפדות את העבדים.** וליכא למיחש למימנעי ולא פרקי: **לרבו שני.** ולקמן פריך ממאן קנייה: **בין כך ובין כך ישתעבד.** לרבו ראשון כדחזקיה: **בשלמא לאביי.** דמוקי בלפני יאוש וטעמא דת"ק משום מימנעי ולא פרקי: **היינו דקאמר כשם.** דאיהו לא חייש למימנעי ולא פרקי משום דמצוה לפדותו: **אלא לרבא.** דמוקי בלאחר יאוש וטעמא דת"ק משום אפקעתא דיאוש הוא מאי כשם דקאמר הא טעמא דרשב"ג משום דחזקיה שלא יפיל עצמו לגייסות הוא: **למעשה ידיו.** וישראל קני ליה מידו למעשה ידיו בכספא ולגופיה בטבילה לשם עבדות כדאמרינן ביבמות בהחולץ (דף מז:) ואפילו מל וטבל גבי רבו ראשון קנייה שבאי ביאוש למעשה ידיו דהא אפי' ישראל נמי מיקני ליה לעובד כוכבים למעשה ידיו ונהי דישראל נפיק מיניה ביובל אבל עבד משתעבד לעולם: **מהם תקנו.** רבויא הוא דהא כתיב לעיל מיניה מהם תקנו עבד ואמה וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולישתוק: ולא

גמרא

א)[א]המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר לו משמט אני ואם אמר לו אע"פ כן יקבל הימנו שנאמר 1וזה דבר השמטה אמר ב)רבה ותלי לי' עד דאמר הכי איתיביה אביי כשהוא נותן לו [ב]אל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך אמר ליה [ג]תלי ליה נמי עד דאמר הכי אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסיק ביה רבה זוזי אייתינהו ניהליה בשביעית אמר ליה משמט אני שקלינהו ואזל אתא אביי אשכחיה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר אמר ליה הכי הוה מעשה אזל לגביה אמר ליה אמטת ליה זוזי למר אמר ליה אין אמר ליה ומאי אמר לך אמר ליה משמט אני אמר ליה ואמרת ליה אף על פי כן אמר ליה לא אמר ליה ואי אמרת ליה אף על פי כן הוה שקלינהו מינך השתא מיהת אמטינהו ניהליה ואימא ליה אע"פ כן אזל אמטינהו ניהליה ואמר ליה אף על פי כן שקלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא בהאי צורבא מרבנן מעיקרא אמר רב יהודה אמר רב ג)נחמן [ד]נאמן אדם לומר פרוסבול היה בידי ואבד ממני מאי טעמא כיון דתקינו רבנן פרוסבול ד)לא שביק היתירא ואכיל איסורא כי אתו לקמיה דרב [ה]אמר ליה מידי פרוסבול היה לך ואבד ה)כגון זה פתח פיך לאלם הוא תנן ו)וכן בעל חוב שמוציא שטר חוב ואין עמו פרוסבול הרי אלו לא יפרעו תנאי היא דתניא המוציא שטר חוב צריך שיהא עמו פרוסבול וחכמים אומרים אינו צריך:

מתני' [ו]עבד שנשבה ופדאוהו אם לשום עבד ישתעבד אם לשום בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד:

גמ' במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשום בן חורין אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד אמר אביי לעולם לפני יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו ראשון לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא ממנעי ולא פרקי רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד קסבר ז)כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים רבא אמר [ז]לעולם לאחר יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו שני לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוה רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו מיתיבי אמר להן רשב"ג ח)כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים בשלמא לאביי דאמר לפני יאוש היינו דקאמר כשם אלא לרבא דאמר לאחר יאוש האי כשם משום דחזקיה הוא אמר לך רבא רשב"ג ט)לא הוי ידע מאי קאמרי רבנן והכי קאמר להו אי לפני יאוש קאמריתו היינו כשם אי לאחר יאוש קאמריתו כדחזקיה ולרבא דאמר לאחר יאוש ולרבו שני ממאן קני ליה משבאי שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו דאמר ריש לקיש [ט]מנין לעובד כוכבים שקנה את העובד כוכבים למעשה ידיו שנאמר 2וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו י)אתם קונים מהם ולא

מסורת הש"ס

א) שביעית פ"י מ"ח שבת קמח:, ב) [גי' הערוך בערך תלא רבא וע"ש וכב"מ פ"ט מהל' שמיטה הלכה כח], ג) [בהרא"ש איתא אמר ר"י אמר רב נחמן וכו' אבל בטור וב"י ח"מ סי' סז משמע דהיה גרסתם אמר רב נחמן נאמן וכו' ולא היה לפניהם אמר רב יהודה], ד) [ע"ז לט: חולין ד. תמורה ס:], ה) [כתובות לו. ב"ב מא.], ו) כתובות פט., ז) [תוספתא פ"ג], ח) [יומא מ. וש"נ], ט) [יבמות מז.], י) [ערכין כח:], יא) [דברים טו], יב) ועי' קדושין דף ח: תד"ה משכון,

תורה אור השלם

1. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַייָ׃ דברים טו ב
2. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה׃ ויקרא כה מה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר כו' בהאי צורבא מרבנן:

מוסף תוספות

א. וליכא למימר נמי דמימנע ולא פריק שהרי אינו מפסיד את דמיו שרבו הראשון צריך ליתן לו דמיו אם ירצה להשתעבד בו. תוס' הרא"ש. ב. [ד]אם יש לו לרבו ראשון להשתעבד בו מימנע ולא פריק אפי' אם יש לרבו הראשון ליתן לו דמים. תוס' הרא"ש. ג. [ד]מפקיע עצמו מעבדות גופו. דגוי לא קני ישראל אלא למעשה ידיו. שיט"ק. ד. הפודהו משבאי וכו' יותר מחלק גוי. שיט"ק. ה. [ו]ישתעבד האי כדיניה והאי כדיניה, לשם עבד לרבו שני, שהרי רבו ראשון נתיאש ולקחו זה לעצמו, לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה. תוס' הרא"ש. ו. תימה, מאי דוחקיה דרבא למימר הכי כיון דידע להך ברייתא. וי"ל. תוס' הרא"ש. ז. [ד]לפי האמת אין לומר כן. תוס' הרא"ש.

פסקי רי"ד (המשך)

פרקי פי' אע"פ שמן הדין הוא לחזור לרבו ראשון שהרי לא נתייאש ממנו מ"מ מפני תיקון העולם כדי שיפדוהו ולא ישתקע ביד הגוים אמרו שאם פדאוהו לשם ב"ח שיהא ב"ח וכופין את רבו ראשון לשחררו שאם אתה אומר ישתעבד לרבו ראשון (א) קסבר כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים: רבא אמר לעולם לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לרבו שני שרבו ראשון כבר נתייאש ולקמן אמרי' ממאן קנייה רבו שני לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוא רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו ישתעבד לרבו ראשון שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו פי' אם ידע דביאוש כזה דאתי בעל כרחו יוצא מיד רבו ראשון יפיל עצמו לגייסות של גוים עד שיתייאש ממנו רבו ואח"כ יברח מהם ויהיה ב"ח מ"ה תקון רבנן שביאוש כזה שהוא בעל כרחו לא יצא ב"ח אך המפקיר עבדו מרצונו ג) וקי"ל אביי ורבא הלכה כרבא ואקשי' ולרבא דאמר לשם עבד ישתעבד לרבו שני רבו שני ממאן קנייה משבאי ושבאי גופיה מי קני ליה אין למעשה ידיו כדריש לקיש דאר"ל מנין לגוי

א) נ"ל ממנעי ולא פרקי: רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד קסבר כשם כו'. ב) נראה דצ"ל בוודאי יצא ב"ח וקיי"ל כו':